

**EKSPORT TOVARLARINING BOJXONA QIYMATINI ANIQLASH
VA BOJXONA TO'LOVLARINI HISOBLASH JARAYONLARINI
ALGORITMLASHTIRISHNING HUQUQIY VA
AMALIY AHAMIYATI**

To'xtamurodov Bobur Baxtiyor o'g'li

Bojxona qo'mitasi katta inspektori,

e-mail: btb030398@gmail.com

Annotatsiya: Maqolada O'zbekiston Respublikasining bojxona hududidan olib chiqiladigan tovarlarning bojxona qiymatini aniqlash tartibini belgilovchi normativ-huquqiy asoslar hamda eksport tovarlari bojxona qiymati deklaratsiyasini to'ldirish va rasmiylashtirish jarayonida bojxona to'lovlarini hisoblashni avtomatlashtirish masalalari tahlil qilinadi. Xususan, eksport tovarlarining bojxona qiymati asosida bojxona to'lovlarini hisoblash bo'yicha ishlab chiqilgan dasturiy algoritmnining mazmuni, uning amaliyotga joriy etilishi natijasida hisob-kitob jarayonlarining soddalashtirilishi, inson omili ta'sirining kamayishi hamda ma'lumotlarni qayta ishlash tezkorligining oshishi asoslab beriladi. Mazkur yondashuv bojxona organlari faoliyatida aniqlik va shaffoflikni ta'minlashga xizmat qiluvchi samarali vosita sifatida baholanadi.

Kalit so'zlar: eksport tovarlari; bojxona qiymati; bojxona qiymati deklaratsiyasi; bojxona to'lovlari; algoritmlashtirish; raqamlashtirish; inson omili.

**ПРАВОВОЕ И ПРАКТИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ АЛГОРИТМИЗАЦИИ
ОПРЕДЕЛЕНИЯ ТАМОЖЕННОЙ СТОИМОСТИ И РАСЧЁТА
ТАМОЖЕННЫХ ПЛАТЕЖЕЙ ПО ЭКСПОРТНЫМ ТОВАРАМ**

Тухтамуродов Бобур Бахтиёрович,

Старший инспектор Таможенного комитета

e-mail: btb030398@gmail.com

Аннотация. В статье анализируются нормативно-правовые основы определения таможенной стоимости товаров, вывозимых с таможенной территории Республики Узбекистан, а также вопросы автоматизации расчёта таможенных платежей при заполнении и оформлении декларации таможенной стоимости экспортных товаров. Особое внимание уделяется программному алгоритму расчёта таможенных платежей, разработанному на основе таможенной стоимости экспортируемых товаров, и его практическому внедрению, которое позволило упростить учётные процедуры, снизить влияние человеческого фактора и повысить оперативность обработки данных. Данный

подход рассматривается как важный инструмент повышения прозрачности и точности деятельности таможенных органов.

Ключевые слова: экспортные товары; таможенная стоимость; декларация таможенной стоимости; таможенные платежи; алгоритмизация; цифровизация; человеческий фактор.

LEGAL AND PRACTICAL SIGNIFICANCE OF ALGORITHMIZING CUSTOMS VALUATION AND CALCULATION OF CUSTOMS PAYMENTS FOR EXPORTED GOODS

Tukhtamurodov Bobur Bakhtiyorovich
Senior Inspector of the Customs Committee
e-mail: btb030398@gmail.com

Abstract. This article examines the legal framework governing the determination of the customs value of goods exported from the customs territory of the Republic of Uzbekistan, as well as the automation of customs payment calculations during the completion and processing of export customs value declarations. Particular attention is given to a software-based algorithm developed for calculating customs payments based on export customs value. The implementation of this algorithm has simplified accounting procedures, reduced human-factor influence, and increased data-processing efficiency, thereby enhancing accuracy and transparency in customs administration.

Keywords: export goods; customs value; customs value declaration; customs payments; algorithmization; digitalization; human factor.

Tashqi savdo faoliyatini samarali tartibga solishda eksport qilinadigan tovarlarning bojxona qiymatini to'g'ri aniqlash va bojxona to'lovlarini aniq hisoblash muhim ahamiyat kasb etadi. Bojxona qiymati eksport tovarlari bo'yicha bojxona to'lovlarini hisoblashning asosiy iqtisodiy ko'rsatkichi bo'lib, uning noto'g'ri aniqlanishi byudjet daromadlari yo'qotilishiga yoki xo'jalik yurituvchi subyektlar uchun ortiqcha moliyaviy yuklamaga olib kelishi mumkin. Shu bois eksport tovarlarining bojxona qiymatini aniqlash va u asosida bojxona to'lovlarini hisoblash mexanizmlarini takomillashtirish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasining bojxona hududidan olib chiqiladigan tovarlarning bojxona qiymatini aniqlash tartibi tegishli normativ-huquqiy hujjatlar bilan belgilangan bo'lib, ushbu tartib bojxona qiymatini shakllantirishda shaffoflik, aniqlik va xalqaro amaliyotga muvofiqlikni ta'minlashga qaratilgan. Mazkur nizom eksport qilinayotgan tovarlarning haqiqiy bitim qiymatini asos qilib olish, qiymat

tarkibiga kiritiladigan va kiritilmaydigan elementlarni aniq belgilash hamda bojxona organlari tomonidan yagona yondashuvni qo'llashni nazarda tutadi.

Eksport tovarlarining bojxona qiymati deklaratsiyasini to'ldirish jarayoni ko'p bosqichli bo'lib, unda tovarning shartnoma qiymati, yetkazib berish shartlari, transport va boshqa qo'shimcha xarajatlar haqidagi ma'lumotlar aks ettiriladi. Amaliyotda ushbu jarayonning qo'lda amalga oshirilishi ma'lumotlarni qayta ishlashda murakkabliklar, hisob-kitoblarda xatoliklar va inson omili ta'sirining kuchayishiga olib kelishi mumkin. Shu sababli bojxona qiymati deklaratsiyasini rasmiylashtirish jarayonlarini avtomatlashtirish zarurati yuzaga keladi.

Eksport tovarlarining bojxona qiymati deklaratsiyasini to'ldirish va rasmiylashtirish jarayonida bojxona to'lovlari hisoblash bo'yicha ishlab chiqilgan dasturiy algoritm bojxona qiymati asosida hisob-kitoblarni avtomatik tarzda amalga oshirishga qaratilgan. Mazkur algoritm:

- eksport tovarining bojxona qiymatini aniqlash;
- amaldagi bojxona stavkalarini avtomatik qo'llash;
- bojxona to'lovlari summasini aniqlash;

hisob-kitob natijalarini axborot tizimida aks ettirish bosqichlarini qamrab oladi.

Ushbu algoritm asosida ishlab chiqilgan taklifni amaliyotga joriy etish eksport tovarlaridan undiriladigan bojxona to'lovlari hisobini yuritish jarayonlarini soddalashtirish, hisob-kitoblarda inson omili ta'sirini kamaytirish, ma'lumotlarni qayta ishlash tezkorligini oshirish hamda bojxona organlari faoliyatida aniqlikni ta'minlash imkonini berdi.

Algoritm lashtirilgan yondashuv natijasida:

bojxona qiymatini aniqlash va to'lovlarni hisoblashda yagona standart qo'llaniladi;

hisob-kitoblar aniqligi va takrorlanishi (reproducibility) ta'minlanadi;

bojxona organlari va eksportyorlar o'rtasidagi o'zaro munosabatlar soddalashtiriladi;

bojxona rasmiylashtiruvining shaffoflik va tezkorlik oshadi.

Eksport tovarlarining bojxona qiymatini aniqlash va bojxona to'lovlari hisoblash jarayonlarini algoritm lashtirish O'zbekiston Respublikasida bojxona ma'muriyatchiligini takomillashtirish va raqamli transformatsiyani jadallashtirishning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Bojxona qiymati deklaratsiyasini to'ldirish va rasmiylashtirish jarayonida qo'llanilayotgan dasturiy algoritm hisob-kitoblarni soddalashtirish, inson omili ta'sirini sezilarli darajada kamaytirish hamda ma'lumotlarni qayta ishlash tezkorligini oshirish orqali bojxona organlari faoliyatining aniqligi va samaradorligini ta'minlaydi. Mazkur yondashuv eksport operatsiyalarini huquqiy va tashkiliy jihatdan qo'llab-quvvatlash, tashqi

savdoni rivojlantirish va davlat moliyaviy manfaatlarini himoya qilishga xizmat qiluvchi muhim institutsional mexanizm sifatida baholanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Bojxona kodeksi. (2016). O‘RQ–400-son. O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi.
2. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “O‘zbekiston Respublikasining bojxona hududidan olib chiqiladigan tovarlarning bojxona qiymatini aniqlash tartibi to‘g‘risidagi nizomni tasdiqlash haqida”gi qarori, (03.09.2025 yildagi 560-son)
3. <https://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/topics/key-issues/revenue-package/wco-guide-to-customs-valuation-and-transfer-pricing.pdf>
4. O‘zbekiston Respublikasi Davlat bojxona qo‘mitasi. (2025). Bojxona to‘lovlari va davlat byudjeti tushumlari bo‘yicha statistik ma’lumotlar. Toshkent.
5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining farmon va qarorlari to‘plami. (2020–2024). Raqamli iqtisodiyot va fiskal boshqaruvni rivojlantirishga oid hujjatlar. Toshkent.
6. <https://www.wcoomd.org/en/topics/valuation/instruments-and-tools/guide-to-customs-valuation-and-transfer-pricing.aspx>
7. World Customs Organization. (2018). Revised Kyoto Convention: Guidelines on customs procedures. Brussels: WCO.
8. World Trade Organization. (2019). Trade Facilitation Agreement and customs valuation principles. Geneva: WTO.
9. International Monetary Fund. (2021). Revenue administration and digitalization in public finance. Washington, DC: IMF.
10. OECD. (2020). Digital transformation of public finance. Paris: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264300236-en>
11. IFRS Foundation. (2022). International Financial Reporting Standards (IFRS). London: IFRS Foundation.
12. Musgrave, R. A., & Musgrave, P. B. (1989). Public finance in theory and practice (5th ed.). New York, NY: McGraw-Hill.
13. Tanzi, V. (2013). Tax systems in the digital economy. Oxford: Oxford University Press.